

М о н ь к а л д р н е р д

Бакинск 26 комиссар алгдсн 40 джилин ббн бцкдүр болв

Героймудин нернь үкл уга, тедн гаргьси баатр йовдлн оли-амтн келврт боли туульд. дурачин боли шүлгчирин произведенст келгдн. Героймудин джиргьлинн цаг улм уудж улх дугман. тедн кедж күүадж йовси кергн шин уйрфин омн бас чиги герлтдж үзгдэд. оли сай чиги куч-көлсчирин джиргьлинн төлө ноолдгьнд омгш рulina.

Закаспин теетг, английск интервентр боли эсермүд бакинск 26 комиссариг хадж алсн наар 40 джил болв. Болв Баку балгьсна Советск йосна гардачирин залушг кевәр ноолддж героймудин үкләр амнәсн хагьиснн оли-амтнә уханд хадгьлддж. бийснннн сәәгьинн хәәдж йовси теднүр халуи дуринн тусхадж. интервентрүр-яргьчир боли даджрачирур бшрдж дурго болгьулна. Ленинск партии итклтә үрд — бакинск 26 комиссарин тускар азербайджанск шүлгч Самед Вургун иигдж халуи зүркнәсн бичсми.

Тад коммуна баатрмудулан цергчир.

Тадн мана цагин тууджин үүдәчир. —

Тадниг. тер джилмүдт йоснас бишәр.

Тагчкар. заргь угагьар. кодәд алла...

Тер хадж аллгн кегдснә хббн 15 джил болсн цагт, 1933 джил. тер зерлг оршәнәгьү уга йовдлн үдрдәдж. бүрдәдж кесн генерал Малессон «Бакинск 26 комиссармуд» гидг статья «Фортнайтли ревью» журналд барлсми. Терүндән, комиссармудиг түүрмд суулгьанд бәрси өдр Ашхабадт бәәсн английск миссийд. закаспийск контрреволюцион правительствин элчир ирсми гидж бичсми. «Тиим улс Закаспийскд бәәсн манд таасмдж уга гидж мини келснлә тедн зөвшәрв», дакад болхла «большевикүд үкснәннн хббн әәмшго болна» гидж заасим таасцхав гидж генерал бичсми.

Яргьчирин кергиг генерал Малессон эврәннн өбрхи демч капитан Реджинальд Тиг-Джонс боли Закаспийск правительствин толгьач эсер Фунтико даалгьсми. Сентябрьин 19-д тиг-Джонс боли Фунтиков, шишлин поездәр Красноводскд ирсми. Бәрәнд бәәсн улсиг. сө «областин тюрмүр авч йовхми гидж худл келәд, тер поездәрн тедниг кеер. эджго теетг авч гарад, оршәнәгьү угагьар алсми. Тиигдж Закавказск пролетариатин үзлтә бүрдгьбәчирнн боли гардачирнн, зальта большевикүд — ленинчир С. Шаумян, А. Джапаридзе, И. Фиолетов, И. Малыгин, М. Азизбеков, Г. Карганов боли нанн чиги. амнәсн хагьцүлгдсми.

Нарт делкән боли дотр-дундин контрреволюц бакинск революционн пролетариатд боли энүнә гардачир-большевикүдт цанн дурго бәәсми. Баку балгьсна кодлмшчир боли большевикүд мана оли-амтнә революционн ноолдана. мана партии алдр нертә тууджд кесг баатр халхинн бичсми. Революционн авьаст сургьгдсн,

большевикүд гардврта бакинск пролетариат. Арәсәд Октябрьск революц дилснә хббт бийднн. Советск йос гаргьлгьна төлә Закавказин куч-көлсчирин кесн ноолдана гал маньнаднн йовсми. Ик түрү цаг. 1918 джилин зунар. Закавказье бүклдән гишнн меньшевикүдин, эсермүдин, муссаватистирин боли дашнакудин йосна гарт бәәхд, пролетарск Баку балгьснд Советск йосна — Бакинск коммуна туг омгтагьар дәрвкдж кинсми.

Баку тер цагт ошәтирин бүслүрт бәәсми. Советск Арәсәлә залгьлдагьан зуг тенгьсин халалгьар Аәдрхәр дамджулдж бәрдг бәәсми. Цон сарин туршарт бакинск коммунармуд. залушг кевәр, дотр-дундин боли газдин контрреволюцион зерзевтә дәврлгьинг хөрәд. Советск республикиг нефтәр тасрлтаи угагьар теткджәсми. Аәдрхәр дамджулдж 80 сай гар пуд нефтепродукт илгәгдсн болдг. Эннн. шинкән батрджах Советск республикд үндж болшго нөкд болсми, тиигхд Советск Арәсә империалистическ негдсн интервенцин фронтин галд бүслүлгдсн, түлән бәәх гол райодасн таслгдсн бәәсми.

Болв Баку балгьсна дәәнә бәәдлнн улм муурсми. Балгьсинг германо-турецк церг эзлдж авх әәмшг гарсми. Английск империалистирин агентс — меньшевикүд, эсермүд боли дашнакуд — германо-турецк цергәс балгьсинг харсхин кергт гисн дими бәәдл гаргьад, англичанриг дуудхми гидж большевикүдәс нексми. Бакинск большевикүд империалистирлә юн чиги зөвшәл кешго болдж хәрүцдж. куч-көлсчиринг империалистическ тер хойр багланн ноолда кехми гидж дуудсми.

Энүнә хббн цон өдр давсна даруд, большевикүд шунмгьа зөрлцә кесн бийнн боллго. Бакинск Совет меньшевикүдин, эсермүдин боли дашнакудин Баку балгьснд англичанмудиг дуудхми гисн резолюц авсми. Дарунь С. Шаумян толгьачта Бакинск Советин Совнарком эврәннн зөвән даашго болсми.

1918 джилин августин 4-д Бакугьур английск церг орсми. Тер цагт Иранд бәәддж, Советск Арәсәг дәврүлдж кеджәсн интервенциг толгьалджасн генерал Денстервиль, английск цергүд тиим тааста цагиг зугл күләджәсми гидж герчлсми. Бакинск нефтиг буладж авх ухан английск империалистирт унтх нөр өглго бәәсми. Британск цергс Бакуг авсна дару английск «Нир ист» журнал: «Баку делкәд, нефтин туургсн центрнн, кемрджән нефть хан болхла, баку — ширәнн» — гидж бичсми.

Бакуд гарсн бәәдл ик күнд болсми. Москва бәрджәсн залгьлдан тасрсми. Бакуд болджах үүлдврт килмджән тәвдж хәләджәсн В. И. Ленин,

августин 9-д суньгьгар Аәдрхнә совденин ахлач үр Анисимовас иигдж сурсми.

«Бакуи бәәдл нанн болхла тодрхагьар медгдәжәхш. Йоси кенә гарт бәәнә?»

Шаумян альдв?

Сталинәс сурти. тегәд цуг бәәдл хәләдж тоолад үүлдвр кетн Шаумянд би бүклдән иткдиг та меднәт. Бәәдл ямаран болджахинн эндәс меддж болшго. тегәд хурдар нөкд күргдг аргь чиги уга». (Соч. 35 т. 285 халх).

Болв Аәдрхнд бәәсн советск цергүд цагланн нөкд күргдж чадсн уга. Баку балгьснд гарсн бәәдл күнд цагт. Аәдрхнд бәәсн англичанмудин агентс контрреволюционн бослгь кесми.

С. Шаумян толгьачта бакинск большевикүд Бакуг талин газрин булагьачирас сулдхкар цуг аргьинн хәәсми. Советск йоснд итклтә цергүдиг хадгьлдж үлдәхинн төләд эдн Аәдрхи тал гарч авад. тендәс, Азербайджаниг султдкин төлә ноолдх болдж шиндсми. Болв тиигдж гархар седснн күсми биш. Советск керме ик тенгьст зогсагдәд хәрү Бакугьур ирх зөвтә болсми. Красноармейск цергүд зерзевәсн хагьцулгдсми. партиин. советск боли дәәнә гардачир цугтан гишннн тюрмд суулгьгдсми. Сул үлдснн — А. И. Микоян толгьачта партиин кодләчирин бички баг бәәсми, эдниг партии Бакинск комитет нуувчинәр кодлмш кетхә гидж гаргьсми.

Сул бәәсн большевикүдин дәәч баг, тюрмд суусн улсиг әмд авч гарсми. Аәдрх орджасн «Туркмен» кермд коммунармуд цугтан суулгьгдсми. Зуг зуурнн ил тенгьст английск офицермүд боли дашнакуд капитаниг боли эсермүдин үлмәд бәәсн савин комитетиг күчәр шахад кермин хаалгьинн хаджилгьад. Аәдрхи орх бәәснәсн, английск интервентр эзлджәх — Красноводск авч одсми. Красноводскд бакинск коммунармудиг оршәнәгьү уга зовлнн күләджәсн болдг...

Советск оли-амтн, коммунизминн төлә залушг кевәр ноолддж йовад. английск интервентрин боли эднә сөнгьчир эсермүдин гарас үксн теднә неринн кезәд чиги әрүн кевәр ухан-седклдән хадгьлна. Бакинск 26 комиссарин неринн пролетарск интернационализмин авд сургьгдсн советск улс зүркнәнн хадгьлджана. Оли-амтнә джиргьлинн төлә ноолддж йовси 26 комиссарин нернн эндр өдр империалистическ деермчлгьнә боли колониальн диг-дарана өмнәс ноолддж йовх улст цугтаднн бас ик үнтә болджана.

Н. ПОЛЯКОВ.